

Pfeifferova tůň

(aneb O nevěřícím Ambrosovi)

Mnozí broumovští měšťané chodili hrát karty do oblíbeného hostince U Labutě. Jednoho večera tam přišla řeč na strašidla, a každý, chtěl vyprávět o něčem strašidelném, co buď zažil sám, nebo mu někdo vyprávěl. Jenom starý Ambros mlčel a trochu přezíravě se usmíval. Nikdy nic takového nezažil.

V jedenáct hodin se společnost rozešla. Byla mrazivá zimní noc a Ambros spěchal do Horního Poříčí, kde bydlel v domě číslo 4, jehož zahradou protékal potok. V těch místech voda vymlela hluboké místo, zvané Pfeifferova tůň.

Aby si zkrátil cestu, přešel Ambros po ledě Stěnavu u středního mlýna, kousek nad místem, kde byla později postavena lávka. Pak si otevřel branku do zahrady, která se nikdy nezamykala, a byl už na cestě k domu, když náhled dostal velkou ránu do zad. Ještě se stačil otočit, aby se odíval, kdo mu ránu uštědřil, ale nikoho neviděl. Pak na něj najednou padla velká malátnost, skoro se nemohl pohnout, a jen s velkými těžkostmi se dovlekl domů, kde padl jako podřátý do postele. Z ní už nikdy nevstal a zanedlouho zemřel.

Jeho synovec, který ho ošetřoval, si všiml, že nemocný měl na zádech modře nabíhající otisk mužské ruky, její palec musel být zvlášť veliký. Byla to ruka vodníka z Pfeifferovy tůně, který Ambrosovi tu ránu uštědřil na pamětnou za jeho nevěřičnost.

Vysvětlivky

1 - Hostinec U Labutě býval do 19. století hned na rohu vedle Horní brány, tedy nad náměstím v místech, kde kdysi býval do historického Broumova vjezd pod vstupní (Horní) branou. Jedná se přímo o rohový dům, který je po levé straně vjezdu (dnes tu již brána není, ale průjezd směrem k náměstí zůstal). Když půjdete od Městského úřadu (dříve Národního výboru) směrem k náměstí skrz Horní bránu, jděte po levé straně průjezdu a za průjezdem zahněte doleva, jako byste šli k bývalé prodejně Mototechny. Onen rohový dům v průjezdu Horní brány, má dnes, a míval i kdysi, číslo popisné 29, a ještě na počátku 19. století zde byl Hostinec U Labutě. Proč si dal jeho provozovatel do názvu U Labutě, je zcela zřejmé, neboť labuť jest v erbu města Broumova. Datovat dobu vzniku domů kolem Horní brány, tedy okruhu domů kolem náměstí poblíž Benediktinského kláštera, můžeme jen úvahou podle pozůstalých prvků stavebních slohů. Podle dochovaných stavebních prvků, zejména původního gotického sklepa lze soudit, že na místě dnešního domu v ulici U Horní brány č. 29 stával nějaký objekt již ve středověku, a pravděpodobně byl tedy postaven nedlouho po založení města Broumova, tzn. někdy ve druhé polovině 13. století. Tento předpoklad potvrzuje i skutečnost, že od nejstarších písemných zmínek byl dům nadán právem várečným. O původním vzhledu se bohužel nedá říci nic určitého, první stavení bylo nejspíše dřevěné a teprve po nějaké době bylo nahrazeno stabilnější zděnou stavbou, která v průběhu staletí prošla mnoha přestavbami, v první polovině 18. století pak v souvislosti s velkým požárem města téměř zanikla. Právovárečný dům je uváděn proto, že vlastníku domu bylo uděleno právo várečné, tzn. právo vaření piva. Toto právo bylo jedním z nejdůležitějších, a samozřejmě také jedno z nejvýdělečnějších středověkých městských práv, na základě kterého mohl

měšťan ve svém domě pivo vyrábět a šenkovat. Právo várečné ale bylo omezeno jen pro takové měšťany, kteří vlastnili dům uvnitř městských hradeb, a zároveň bylo vázáno ke konkrétnímu domu. Některé měšťanské domy v královských i poddanských městech tedy měly právo vařit a šenkovat pivo, toto právo bylo většinou středověkého původu, při založení měst. Zmínky o domu č. 29, jako o domu s právem várečným, jsou v zápisech o převodech v pozemkových knihách, a to od nejstarších zmínek až do 19. století, kdy v roce 1869 bylo právo várečné zrušeno zákonem. Základní informace o domu a jeho majitelích můžeme čerpat z pozemkových knih (knihy o koupi domů, trhové knihy), které se pro město Broumov dochovaly od 1. poloviny 16. století v nepřetržité řadě až do poloviny 20. století. Starší z nich jsou dnes uloženy ve Státním okresním archivu v Náchodě (fond Archiv města Broumova), mladší (cca od 2. poloviny 19. století) pak na Katastrálním úřadě v Náchodě. Další důležité údaje lze nalézt v listinných pramenech broumovského městského archivu, ve sbírce fotografií a reprodukcí Broumovska, v matrikách římskokatolické fary Broumov, na dochovaných katastrálních mapách a plánech a v odborné literatuře. Nejstarší dohledaný písemný záznam o domě pochází z března roku 1591, kdy Kaspar Hofmann jako poručník své nezletilé nevlastní dcery Margarethy prodal dům v Horní ulici vedle městské brány broumovskému řezníkovi Hansi Therovi (Thörovi). Jedná se o období, kdy Broumov prožíval svůj velký rozvoj spojený zejména se soukenictvím, po velkém požáru v roce 1549 probíhá také renesanční přestavba města. V roce 1623 prodali dědicové (syn a zeť) dům synovi zemřelého Hanse Thöra, Hansovi mladšímu za 600 českých tolarů. Hans Thör (také Thor) mladší hospodařil v domě až do r. 1638, kdy zemřel a jeho dědicové prodali otcovský dům Hansi Pfeifferovi za 130 kop grošů míšeňských. Poměrně výrazné snížení ceny lze pravděpodobně vysvětlit probíhajícími válečnými událostmi. V roce 1632 dobyl město Broumov saský generál Arnim a také později trpělo nájezdy císařských i protestantských armád. O pouhé dva roky později, v roce 1640, postoupil Hans (také psán jako Johann) Pfeiffer dům svému synovi Tobiasi Pfeifferovi za 190 kop grošů míšeňských. Tobias Pfeiffer se také připomíná v berní rule města Broumova z roku 1654, byl řezníkem a vedle provozování tohoto řemesla ještě hospodařil na 15 stryších rolí (5 osíval na zimu a 5 na jaro) a choval 4 krávy. Jeden strych, nebo také korec, je stará česká měrná jednotka plochy. Dnes jeden korec znamená výměru 0,28 hektaru. Po smrti Tobiasa Pfeiffera v roce 1679 prodala pozůstalá vdova Regina Pfeifferová spolu se svým synem Jonasem Pfeifferem, broumovským radním, dům Andreasi Franckenovi mladšímu, broumovskému měšťanovi a řezníkovi za 486 kop grošů míšeňských. Značně vyšší cena oproti té, za kterou dům v roce 1640 koupil zemřelý Tobias Pfeiffer, s největší pravděpodobností souvisela s velkou opravou nebo přestavbou po skončení Třicetileté války, válečné škody se ve druhé polovině 17. století postupně napravovaly na celém broumovském panství. V příslušenství domu jsou v zápise z roku 1679 mimo jiné uvedeny pivovarský kotel, 8 pivních sudů či jedna mušketa. V roce 1690 prodal Andreas Francken mladší svůj dům Christophovi Schoberovi, měšťanu a soukeníkovi v Broumově za 360 kop grošů míšeňských. Další zpráva pak pochází až z roku 1762, kdy magistrát města Broumova prodal stavební místo u horní městské brány na Horní ulici, které patřivalo Christophovi Schoberovi. Místo si koupil broumovský měšťan a tesařský mistr Franz Rosenberger s tím, že zde postaví nový dům. Kupní cena byla nízká, pouhých 10 kop grošů míšeňských. Vzhledem k tomu, že v roce 1757 postihl Broumov rozsáhlý požár (vyhořelo 183 domů), a také události spojené s

válkami mezi Rakouskem a Pruskem město značně poznamenaly, došlo pravděpodobně k destrukci původního domu Christopha Schobera, který stával u horní brány. Zachovány zůstaly nejspíše jen základy a sklepní prostory. Nový dům musel být postaven někdy mezi lety 1762, kdy Franz Rosenberger koupil stavební místo, a 1767, kdy prodal „nově postavený dům v Horní ulici vedle horní brány“ Antonovi Regensprungovi mladšímu, broumovskému měšťanovi a pekařskému mistru za 260 kop grošů míšeňských. Anton Regensprung však již za pouhé čtyři roky, roku 1771, opět dům prodal. Tentokrát za 250 kop grošů broumovskému měšťanovi a řeznickému mistrovi Josephu Pfeifferovi. Po téměř sto letech se tak dům dostal opět do majetku broumovského měšťanského a řeznického rodu Pfeifferů. Při nově zavedeném číslování domů, které bylo prováděno na přelomu let 1770 - 1771, obdržel dům číslo popisné 29, které má dodnes. Pro odlišení od jiných domů v Broumově stejného čísla popisného je v pramenech uváděno, že se jedná o dům ve městě, resp. v Broumově I. Až do zavedení popisných čísel sloužila k identifikaci domu jeho poloha vedle městské brány v horní ulici, resp. jména majitelů sousedních domů. V rodině řeznického mistra Josefa Pfeiffera se dům udržel pouze do roku 1788, kdy byl poprvé prodán majiteli, který nepocházel z Broumova. Stal se jím bednář Michael Lux původem z pruského Slezska, který dům koupil za 300 zlatých, aby jej o čtyři roky později, roku 1792, postoupil svému synovi Antonu Luxovi, ševci v Broumově, za 200 zlatých. Při dražbě po smrti Antona Luxe koupil dům v roce 1805 Franz Opitz, měšťan a bednář, který pocházel z nedalekých Hynčic. Velkou změnou v okolí bylo v roce 1817 zboření horní městské brány. Po smrti Franze Opitze se majitelem domu stal broumovský měšťan a řeznický mistr Josef Leo (nar. 8. 8. 1803, v Broumově č. 91), který jej koupil za 500 zlatých. Zvýšení ceny nejspíše nesouviselo s nějakým stavebním zhodnocením, ale s celkovým růstem cen a inflací zapříčiněnými událostmi napoleonských válek. V roce 1857 získali dům manželé Josef Parschan (původně se psal Paschan, nar. 10. 2. 1815 v Ruprechticích č. 96, zemřel 15. 5. 1901 v Broumově č. 29) a jeho manželka Marie, rozená Krtičková. Marie Krtičková (nar. 19. 10. 1813 Police nad Metují č. 4) pocházela z rodiny krupaře v nedaleké, na rozdíl od Broumova, národnostně české Polici nad Metují, a tak se asi poprvé v historii stala spolumajitelkou domu Češka. Josef Parschan provozoval v domě pekařskou živnost a nejspíše on zde otevřel hostinec pojmenovaný „U Labutě“ (Gasthaus Schwann), název odkazoval na znak města Broumova. V roce 1873 postoupili manželé Parschanovi dům svému synovi Josefu Parschanovi (nar. 25. 2. 1846 v Broumově č. 21) a jeho manželce Anně, roz. Gebauer (nar. 29. 9. 1853 Gorzuchów, zemřela 28. 4. 1915 v Broumově č. 29), která pocházela z rodiny hostinského v dnešním polském Gorzuchówě (Kladsko). Kupní cena byla 2500 zlatých. Josef Parschan mladší pokračoval v pekařské i hostinské živnosti. V roce 1880 dům zásadně přestavěl podle projektu ing. Löflera do podoby, kterou si s menšími úpravami udržel dodnes. Anna Parschanová zemřela 28. 4. 1915 v Broumově a při vyřizování její pozůstalosti došlo mezi dědici k dohodě, že polovinu domů č. 29 získá jedna z dcer Marie, provdaná Meier (nar. 18. 11. 1873 Broumov č. 29). Druhou polovinu domu téhož roku postoupil její otec zeti Hubertu Meierovi, tesařskému mistrovi v Broumově č. 69-I. Hubert Meier se později stal poměrně známým stavitelem a v domě si zřídil vlastní stavební kancelář. Zbývající dědicové: dcery Anna (provdaná Jenke), Hedwig (provdaná Jenke) a syn Josef Parschan, se spokojili s finančním vypořádáním. Zajímavé je, že jediný syn Josef Parschan (nar. 28. 10. 1883 v Broumově) vstoupil po svém zajetí na ruské frontě do

československých legií. Ve dvacátých letech pak působil jako profesor na státní reálce v Novém Jičíně. Hubert Meier se na přelomu 19. a 20. století podílel na výstavbě nebo přestavbě několika broumovských měšťanských domů. V roce 1903 postavil jeden z mála secesních domů v Broumově, vilu primáře zdejší nemocnice MUDr. Roberta Stowassera. Když v roce 1931 Hubert Meier, stavitel, majitel domu a realit v Broumově zemřel, zdědila jeho polovinu domu spolu s dalším poměrně rozsáhlým pozemkovým majetkem v Broumově i okolních obcích pozůstalá manželka Marie. Vdova Marie Meier postoupila v roce 1933 broumovský dům č. 29 za 200 000 Kč dceři Marii, která ho vlastnila až do konce druhé světové války. Manželem Marie Meier byl JUDr. Josef Reinwarth, veřejný notář v Broumově. V roce 1935 byla podle projektu Josefa Meyera silně zjednodušena průčelní fasáda. Podle dekretu č. 108/1945 o konfiskaci nepřátelského majetku, byl dům č. 29, jako majetek osoby národnosti německé, převeden na tehdejší Městský národní výbor v Broumově. Toto bylo zapsáno do Pozemkové knihy pro katastrální obec Broumov, knihovní vložka č. 949. V roce 1999 zakoupil od města Broumova dům U Horní brány 29 broumovský stavitel a podnikatel Miroslav Netík. V roce 2017 a 2018 nechal celý dům zrenovovat a opravit. Jeho zásluhou patří nyní tato budova ke skvostům města. Díky snaze Miroslava Netíka a jeho citu pro detaily se obnovila původní fasáda domu i s bohatými prvky, které kdysi zcela zmizely. Dům U Horní brány 29 tak opět po mnoha letech prezentuje historii a krásu zdejšího města. Zajímavostí tohoto domu je i jeho sklepení. Při obnově se zde totiž našla zazděná stará chodba, která zřejmě kdysi spojovala dnes již zaniklý kostel sv. Vavřince z poloviny 15. století, který stával přes cestu v parčíku. Tato úzká vytesaná chodba ve skále je dlouhá několik metrů, vysoká necelých 130 cm, bohužel ale po cca 15 metrech zasypaná. K čemu dříve sloužila, zda jako možný únikový východ, se lze dnes jen domnívat. Její část je ale zachovaná, je zde do skály vytesaný i žlábek pro odvod vody.

2 - Ambros je starší podoba novodobějšího jména Ambrož. Používalo se jako jméno křestní, tak i jako příjmení. V pověsti je zmínka o starém Ambrosovi, ale není poznat, zda jde o jméno křestní nebo o příjmení. Do českého jazyka se jméno dostalo z řečtiny, kde má tvar Ambrosio a jeho původ má kořeny v přídatném jménu ambrosiao, což znamená něco jako "z ambrozie" (ambrozijní). Ambrozie je dnes velmi rozšířená rostlina (bylina), která byla ve starých řeckých bájích považována za pokrm bohů, což bylo zřejmě z důvodu, že v době před naším letopočtem (kdy řecké báje a pověsti vznikaly), byla ambrozie vzácná a nedostupná, neboť se vyskytovala původně na americkém kontinentu a teprve postupem času byla zavlečena do zbytku světa. V některých zemích byl tedy na základě řeckých bájí u slova ambros uváděn v překladu význam božský. Je ale paradoxní, že ambrozie jako rostlina nemá vůbec nektar, tedy cukernatou šťávu, kterou některé rostliny vytvářejí.

3 - Ambros dle pověsti z Hostince U Labutě odešel v noci směrem na Horní Poříčí do svého domu č. 4. Od Horní brány se dolů k řece Stěnavě, kde dodnes leží část zvaná Horní Poříčí, šlo kolem kláštera sešupem dolů k mlýnu (v pověsti střední mlýn a jeho pozůstatky jsou dodnes pod klášterem na břehu Stěnavy vedle lávky). Dům č. 4 se stále nachází v Horním Poříčí kousek od Stěnavy, dnes v ulici Soukenická. Pověst uvádí, že u jeho domu protékal potůček, a že se tam nacházela Pfeifferova tůň. Nelze vyloučit, že před několika stoletími pár desítek metrů vedle Stěnavy se nějaká strouha, tůň nebo malý potůček vyvěrající z luk a přitékají od Rožmitálu, nacházel. Dnes je však v těchto místech malá průmyslová zástavba bez potůčků a bez tůní. Co se týče příjmení Pfeiffer, tak šlo zřejmě o zámožnější broumovskou rodinu, neboť jméno Pfeiffer je zmíněno už roku 1638 jako kupec Hostince U Labutě. V rodině Pfeifferů se nacházeli v 17. a 18. století mimo hospodského ještě obchodník, řezník, zemědělec a měšťan. V Hesseliově urbáři (Urbarium Neoconscriptum Cum Explicatione Brevi), tedy sepsaném seznamu všech povinností a rent, které mají poddaní broumovského kláštera, je rod Pfeiffer též uveden na několika místech.

a/ Lehnert Pfeiffer r. 1641 odkoupil v době války od Michla Wintera za 10 kop. St 3
b/ 27. Díl svobodné role, David Hofman roku 1663 odkoupil tento svobodný díl role, který leží vedle průhonu (od pradávna platí dědickou daň), od dědiců nebohého prim. Pfeifera za 200 kop. Povinnost odváděná do úřadu: Tk 1 R., Th 1 R.; šacunk: L 16 k. 4 h., N 16 k. 4 h.

c/ 4. část, Fridrich Thör roku 16..., odkoupil tuto čtvrtou část Kamenného vrchu spolu se stodolou ležící oproti hornímu městskému mlýnu od Daniela Pfeifera za ... Povinnost do úřadu: Z: G 3 k. 5 h., J 2 k., M 7 k. 4 h., Tk ½ věrtele, Th ½ věrtele, Fg 2 k. 4 h., Fh 2 věrtele, FH 1 kus; šacunk: L 30 k., N 30 k. Poznámka: K této povinnosti požaduje od vlastníků druhé a třetí části na výpomoc dohromady: Fh ½ věrtele, FH ¼ kusu nebo v penězích 1 k. 4 ½ h.

Není tedy divu, že po takto známém rodu mohla být kdysi pojmenována i nějaká tůň poblíž Stěnavy v části Horní Poříčí (tehdy Horní Písky).

- 1 - Kulturní dům Střelnice, 2 - Městský úřad (kdysi Národní výbor)
 3 - Horní brána (vjezd do centra), 4 - Hostinec U Labutě (rohový dům č. 29)
 5 - prodejna auto-moto dílů (kdysi Mototechna), 6 - kdysi budova České pošty

Nejstarší zachovaná fotografie původního domu, datovaná rokem 1878. V průčelí menšího klasicistního dvoukřídlového domu lze vidět ceduli s nápisem „Josef Parschan - Gasthaus Schwanm,“ původně zde byl hostinec U Labutě, vlastněný Josefem Parschanem

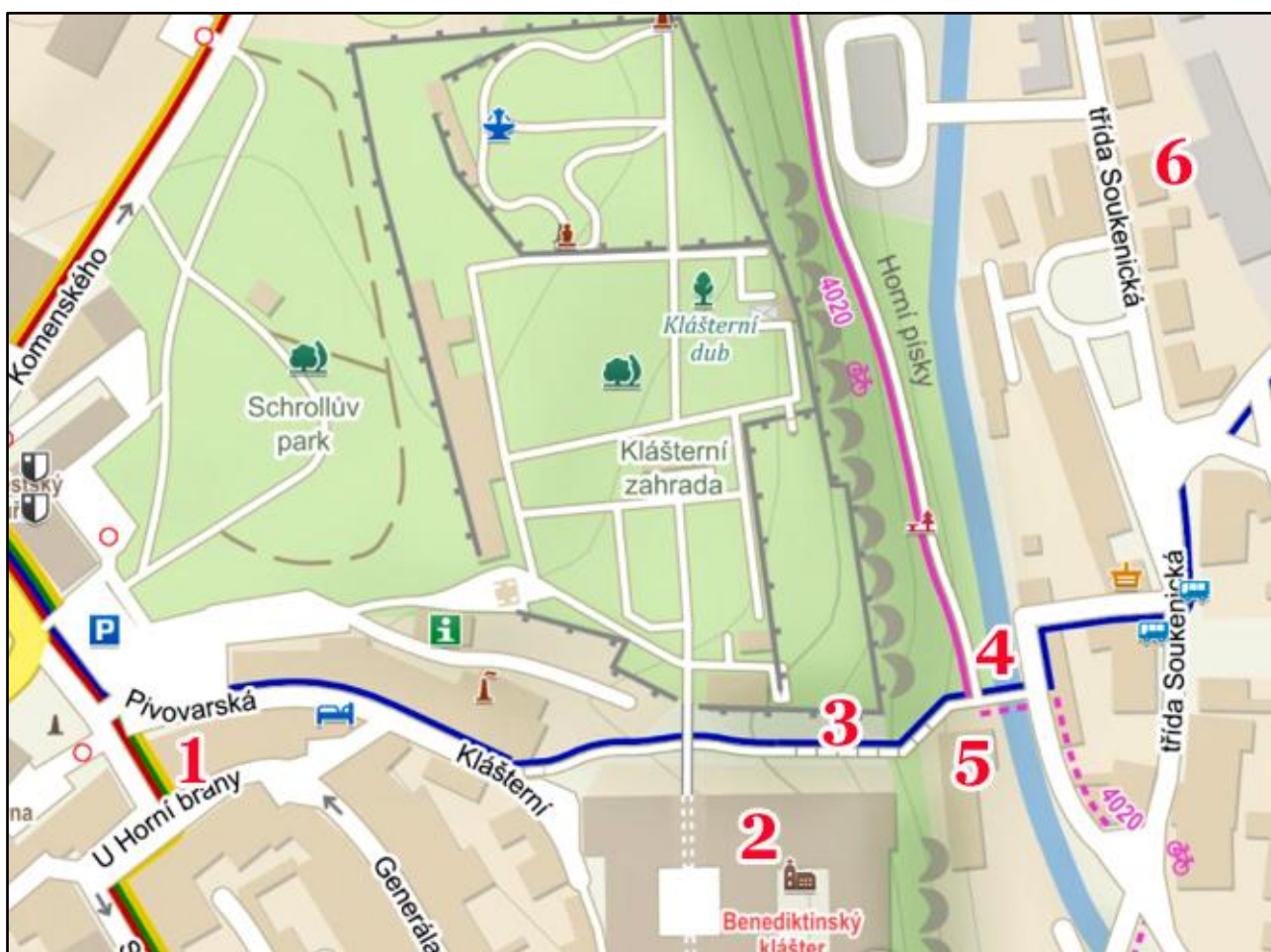
Celkový pohled na dům po přestavbě v roce 1880. Na domě jsou viditelné nápisy, z levé části „Parschan Gasthaus zum Schwan“, z pravé části „Gasthaus zum Schwan“. Josef Parschan zde provozoval Hostinec U Labutě

Pohled na dům U Horní brány 29, před rekonstrukcí (kolem roku 2005). Původní členění fasád bylo nahrazeno v roce 1933 pouze plošným rámováním a kdysi bohatě zdobená fasáda byla po roce 1935 silně zjednodušena

Pohled na dům U Horní brány 29, po rekonstrukci v roce 2018. Díky citlivým zásahům a zdařilé rekonstrukci se tak opět Dům U Horní brány č. 29 stal skvostem města Broumova

- 1 - Hostinec U Labutě (vedle Horní brány), 2 - Benediktinský klášter
- 3 - cesta podél kláštera dolů ke Stěnavě, 4 - dnešní lávka přes Stěnavu
- 5 - bývalý mlýn pod klášterem, 6 - Ambrosův dům č. 4

Milan Škoda (23. 02. 2022)

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.9862/>

zdroj: Broumovsko v pověstech v převyprávění od Evy Koudelkové

zdroj: Wikipedie, Hesseliův urbář

fotografie: Milan Škoda